

I.ÚS 1554/14 ze dne 30. 12. 2014

Střídavá péče a kvalita komunikace mezi rodiči

**Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky**

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně Kateřiny Šimáčkové (soudkyně zpravodajky), soudce Ludvíka Davida a soudce Davida Uhlíře o ústavní stížnosti stěžovatele M. S., zastoupeného JUDr. Pavlem Novákem, advokátem se sídlem Bohuslava Martinů 1051/2, Praha 4, proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 19. 2. 2014 č. j. 30 Co 302/2013-612, za účasti vedlejší účastnice Z. S., zastoupené JUDr. Marií Kalistovou, advokátkou se sídlem Doubravčická 33, Praha 10, takto:

I. Rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 19. 2. 2014 č. j. 30 Co 302/2013-612 byla porušena základní práva stěžovatele garantovaná čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Toto rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Vedlejší účastnice, matka nezletilé dcery narozené v květnu 2006 v manželství se stěžovatelem, dne 23. 1. 2012 odešla společně s nezletilou ze společné domácnosti, odhlásila dceru z mateřské školy a podala návrh na rozvod manželství. Vzhledem ke konfliktní situaci mezi rodiči byly poměry nezletilé upraveny předběžnými opatřeními, kterými byla nezletilá svěřena do výchovy matky, stěžovateli byla uložena vyživovací povinnost ve výši 6 000 Kč a určena doba styku s nezletilou na každé úterý v lichém týdnu od 16:00 do 19:00 a každý sudý víkend od pátku 16:00 do neděle 19:00. Dne 14. 2. 2012 podal stěžovatel návrh na úpravu poměrů ke své nezletilé dceři, ve kterém navrhoval svěřeni nezletilé do jeho výchovy a uložení vyživovací povinnosti matce. V návrhu uvedl, že manželství rodičů je zcela rozvráceno, matka s ním ohledně nezletilé nekomunikuje a poměry je proto zapotřebí upravit odlišně od předběžné úpravy. Ve svém podání dále tvrdil, že je plně schopen nadále zajišťovat péči o nezletilou, jako tomu bylo před rozdělením, přičemž svou práci může přizpůsobit potřebám nezletilé. Styku nezletilé s matkou by přitom nebránil, naopak by jej umožňoval v nadstandardním rozsahu.

2. Okresní soud Praha - východ jako soud prvního stupně z výpovědi stěžovatele zjistil, že změnil svůj postoj a nadále požaduje střídavou péči o nezletilou. Stěžovatel podniká jako osoba samostatně výdělečně činná, provozovatel vinárny, a pronajímá byty. Uvedl, že komunikace s matkou se nezlepšila a probíhá výhradně přes e-mail. O nezletilou má stěžovatel velký zájem, a to jak o její chování, tak prospěch ve škole a zdravotní stav. V době stanovené předběžnými opatřeními, kdy je nezletilá v péči otce, jí vymýšlí různorodé zájmové aktivity. Dále bylo zjištěno, že během některých předání nezletilé mezi rodiči stěžovatel pořizuje nahrávky a fotografie pro případnou obranu proti nařčením matky, kvůli kterým na ni také podal trestní oznámení. Soud prvního stupně také zkoumal výši příjmů stěžovatele z daňového přiznání, ke kterým stěžovatel uvedl, že odpovídají skutečnosti, což potvrdily i kontroly u něj provedené příslušnými orgány.

3. Matka ve své výpovědi uvedla, že stěžovatel podle jejího názoru chce střídavou péči jen z toho důvodu, aby nemusel platit výživné na nezletilou. V rámci předběžného opatření byla střídavá péče realizována po dobu dvou měsíců, avšak nezletilá byla ze střídání unavená a docházelo u ní k pomočováním. V době, kdy byla nezletilá v péči stěžovatele, o ni pečovaly často jiné osoby než sám stěžovatel, například jeho partnerka, o prázdninách pak nezletilou přenechal v péči babičky a věnoval se práci v Praze. Stěžovatel také nerespektuje dietu nezletilé, která nemůže konzumovat mléko a smetanu. Matka nechce stěžovateli bránit ve styku s nezletilou, avšak vzhledem k tomu, že se o nezletilou starala prvních pět let věku, pracuje běžně od 5:30 do 13 až 15 hodin, podkroví domu, ve kterém s nezletilou bydlí, má v podílovém spoluvlastnictví, a s péčí jí vypomáhá babička, považuje za vhodnější svěřeni do její péče. Nezletilá navíc u stěžovatele nechce pobývat delší dobu. Matka zároveň vyjádřila nesouhlas s mediací, neboť na podstatných věcech ohledně výchovy se se stěžovatelem shodne a další komunikace není

potřebná. O daňovém přiznání stěžovatele uvedla, že je účelově zpracované a že příjmy stěžovatele jsou vyšší, a proto požadovala zvýšení vyživovací povinnosti.

4. Ze znaleckého posudku bylo soudem prvního stupně zjištěno, že ani u jednoho z rodičů není dán důvod k vyloučení z role vychovatele, neboť mají rovnocenné výchovné schopnosti, problémem je však vliv jejich partnerského konfliktu na nezletilou. Ta má ráda oba rodiče, ale preferuje matku, kterou je více ovlivněna, protože s ní žije a tráví více času. Střídavá péče by byla podle posudku za splnění praktických podmínek pro nezletilou prospěšná vzhledem k potřebě působení obou rodičů na zdravý duševní vývoj. Pokud by střídavá péče nařízena nebyla, bylo by zapotřebí nařídit široký kontakt s otcem. Rodičům bylo doporučeno zdržení se negativních komentářů k osobě druhého rodiče a ve výpovědi při jednání znalkyně doporučila vyřešení konfliktu mezi rodiči například prostřednictvím mediace.

5. Ze zprávy Městského úřadu v Brandýse nad Labem soud prvního stupně zjistil, že stěžovatel má pro výchovu nezletilé vhodné podmínky, neboť bydlí sám v patrovém rodinném domě, ve kterém má nezletilá vlastní pokoj, a stěžovatel pro nezletilou připravuje pestrý program. Městský úřad v Praze 10 ve svých zprávách uvedl, že podkroví, které matka s nezletilou obývá, je taktéž pro její výchovu vhodným prostředím. Doporučil svěřit nezletilou do péče matky, stanovit stěžovateli rozšířený styk a upravit styk o prázdninách a navrhl zvážení služeb mediátora pro rodiče.

6. Ze zprávy základní školy, kterou nezletilá navštěvuje, vyplynulo, že nezletilá nemá ve škole v podstatě žádné problémy. Otec i matka se o výsledky nezletilé zajímají, konzultaci se však nikdy neúčastní společně a nejsou spolu schopni komunikovat, což nezletilá špatně snáší. Kolizní opatrovník ve své zprávě vyslovil názor, že partnerský konflikt rodičů nebyl překonán, a navrhl uložit rodičům povinnost účastnit se rodinné terapie.

7. Soud prvního stupně poté rozsudkem ze dne 18. 4. 2013 č. j. 30 Nc 317/2010-404 svěřil nezletilou do střídavé péče rodičů. Na základě výše uvedených skutečností uzavřel, že střídavá péče se jeví jako nejvhodnější řešení, neboť oba rodiče jsou způsobilí o nezletilou pečovat a mají zájem zajistit výchovu nezletilé, mají k tomu také vhodné podmínky a potřeby nezletilé tak budou lépe zajištěny. Rodiče jsou zároveň schopni dohodnout se na volbě jedné školy, střídavou péči při splnění praktických podmínek doporučili i znalci. S pomocí střídavé péče bude také možné zachovat rovnoměrný vztah nezletilé ke každému z rodičů.

8. Proti prvostupňovému rozsudku se matka nezletilé odvolala. Krajský soud v Praze jako soud odvolací provedl doplnění dokazování, přičemž z doplnění znaleckého posudku opět vyplynulo značné napětí panující mezi rodiči a jejich postoji k výchově, přičemž své neshody oba pravděpodobně ventilují před nezletilou, pro kterou je tato situace stresující. Ačkoliv má nezletilá pozitivní vztah k oběma rodičům, preferovanou osobou je matka, z otcovy strany cítí tlak a má obavu, aby se na ni pro vyjádření preferencí nezlobil. Znalci tak uzavřeli, že jako vhodné se jeví svěření do péče matky, na jejíž straně existuje pevnější citová vazba, a vzhledem k napětí mezi rodiči shledali střídavou péči z psychologického hlediska nevhodnou. Odvolací soud dále zjistil, že rozhodnutím Městské části Praha 10 byla rodičům uložena povinnost využít rodičovské poradny. Ze zprávy základní školy vyplynulo, že opakované konflikty mezi rodiči a nevyhovující řešení těchto situací jsou psychicky velmi náročnými jak pro nezletilou, tak pro její třídní učitelku.

9. Odvolací soud tak vzal za prokázané, že vztahy mezi rodiči jsou od rozdělení zásadním způsobem narušeny, o čemž svědčí mimo jiné časté návrhy na vydání předběžného opatření. Z toho vyplývá, že rodiče nejsou schopni dohodnout se na základních otázkách týkajících se výchovy nezletilé, ať už jde o to, kterou školu bude navštěvovat, jak bude probíhat výchova či jaký bude rozsah styku rodičů s nezletilou. Je tedy vážně narušeno jejich normální rodinné společenství a normální výkon rodičovských práv a povinností vůči nezletilé, a byly tak dány podmínky pro úpravu poměrů.

10. Za zcela zásadní otázku považoval odvolací soud výchovu nezletilé v situaci, kdy má každý z rodičů naprosto odlišný názor na to, jak má výchova probíhat. Odvolací soud zohlednil Úmluvu o právech dítěte, z jejichž čl. 3 odst. 1 a čl. 18 odst. 1 vyplývá, že základním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se nezletilých dětí a základním smyslem péče o ně musí být právě zájem dítěte, jakož i čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"), podle kterého péče o děti a výchova jsou právem rodičů a děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Odvolací soud tedy považoval za povinnost sledovat především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vlohy, schopnosti a vývojové možnosti, to vše se zřetelem na životní poměry rodičů.

11. Odvolací soud přitom odkázal na judikaturu Ústavního soudu týkající se výchovy nezletilých dětí, ze které dovodil, že je zapotřebí vždy posuzovat jednotlivé případy maximálně individuálně s ohledem na osobnost dítěte

a specifika případů, předním hlediskem však musí být vždy zájem dítěte. Ústavní soud považuje střídavou péči za vhodnou, pokud a) jsou oba rodiče způsobilí vychovávat dítě, b) oba rodiče mají o výchovu dítěte zájem, a c) střídavá péče je v zájmu dítěte a jejím prostřednictvím jsou lépe zajištěny jeho potřeby. Za překážku střídavé péči Ústavní soud považuje mimo jiné přetrvávající konflikt mezi rodiči s tím, že je třeba zkoumat důvody chybějící komunikace mezi nimi a možnost eventuální změny v jejich postojích.

12. Odvolací soud následně shledal první dvě podmínky, způsobilost rodičů nezletilou vychovávat a oboustranný zájem o výchovu, za splněné. Za problematickou však shledal otázku, zda je střídavá péče v zájmu nezletilé, a to zejména s ohledem na závěry znaleckého posudku, výslech znalkyně a aktuální stanovisko kolizního opatrovníka. Z dokazování vyplynulo, že od vydání rozsudku soudu prvního stupně se již tak špatná komunikace mezi rodiči zhoršuje, přičemž jakékoli problémy mezi sebou rodiče řeší obrácením se na státní orgány, přičemž osobou, která k tomuto stavu výrazněji přispívá, je podle odvolacího soudu stěžovatel. Vzhledem k tomu, že tuto situaci nezletilá nese velice negativně, nepřipadá střídavá péče v úvahu.

13. Z dokazování je totiž zřejmé, že rodiče nejsou schopni bez zásahu příslušných orgánů zvládnout základní situace týkající se střídavé výchovy, která podle judikatury Ústavního soudu vyžaduje toleranci, schopnost kvalifikované komunikace a schopnost dojít ke kompromisu. Střídavá péče je v projednávaném případě v rozporu se zájmem nezletilé nikoliv proto, že by s ní matka nesouhlasila, ale především kvůli absenci komunikace mezi rodiči, nedostatku vzájemné důvěry a tolerance, přičemž hlavní příčinou je postoj stěžovatele, který vyplývá z jeho podání správním orgánům, soudu či Policii ČR, jakož i z e-mailové komunikace a skutečnosti, že si rozhovory s matkou nahrává. Střídavá péče tedy není v zájmu nezletilé a odvolací soud ústavní stížností napadeným rozsudkem změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že nezletilou svěřil do péče matky po dobu do a po rozvodu manželství rodičů a stanovil stěžovateli povinnost platit výživné pro nezletilou.

II. Argumentace stran

14. Ústavní stížností stěžovatel napadl v záhlaví tohoto nálezu uvedené rozhodnutí a navrhl jejich zrušení pro rozpor se svým ústavně zaručeným právem na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina") a právem na výchovu dítěte podle čl. 32 odst. 4 Listiny.

15. Stěžovatel ve své stížnosti tvrdí, že odvolací soud k němu přistupoval předpojatě. To se mělo projevit tím, že ještě před vypracováním doplnku znaleckého posudku a před skončením dokazování odvolací soud předbíhal své rozhodnutí a dával otevřeně najevo, jak ve věci rozhodne, a to bez ohledu na obranná tvrzení a důkazní návrhy stěžovatele. S jeho argumentací obsaženou ve vyjádření z ledna roku 2014 se nijak nevypořádal, některé důkazní návrhy pak sice zmínil, avšak nijak s nimi dále nepracoval a nečinil z nich žádná skutková zjištění a závěry, přestože podle stěžovatele jednoznačně prokazovaly skutečnosti relevantní pro posouzení vhodnosti střídavé péče. Stěžovatel poukazuje také na to, že odvolací soud aplikoval zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen "zákon o rodině"), ačkoliv měl aplikovat v době rozhodování již účinný zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen "nový občanský zákoník"), který zákon o rodině nahradil, přičemž aplikaci staré úpravy odůvodnil tím, že daná problematika je v obou předpisech upravena totožně.

16. Odvolací soud tak nezjišťoval schopnost nezletilé vyjádřit svůj názor v souladu s § 867 nového občanského zákoníku a vycházel pouze z doplnku znaleckého posudku, jehož nesprávnost stěžovatel v řízení namítal. Nedá se proto hovořit o tom, že by byla nezletilá poučena a že by soud zjišťoval její názor. Stěžovatel tvrdil, že nezletilá u něj projevuje odlišná přání, než která vyjádřila při vypracovávání znaleckého posudku, čehož příčinou podle něj bylo to, že nezletilá se u znalce projevovala pod dlouhodobým vlivem matky v důsledku toho, že v době před vypracováním posudku byl stěžovatel dlouhodobě vyloučen ze styku s ní rozhodnutími soudů. Již v prvním znaleckém posudku bylo přítom konstatováno, že matka nezletilou proti stěžovateli manipuluje a stěžovatel to v řízení dále dokazoval, jakož i to, že matka jeho styk s nezletilou opakovaně mařila. Odvolací soud se podle stěžovatele nedostatečně zabýval, kdo je příčinou konfliktních vztahů mezi rodiči a bez opory v dokazování za viníka označil právě stěžovatele, a to jenom proto, že využívá zákonných prostředků, aby přiměl matku ke komunikaci a vymohl si styk s nezletilou. Stěžovatel přitom dokazoval i to, že mu žádná jiná možnost nezbývala, neboť s ní matka odmítá komunikovat, odmítá jakoukoli mediaci a upírá mu styk s nezletilou, což odvolací soud rovněž opomenul vzít v potaz.

17. Stěžovatel dále poukazuje na to, že závěr znalců a soudu o nevhodnosti střídavé péče v důsledku konfliktního vztahu je překonán Úmluvou o právech dítěte i judikaturou soudů, podle kterých dítě nemůže být v důsledku neschopnosti rodičů komunikovat trestáno újmou na svém právu být vychovááno jimi oběma. V takovém případě má soud přistoupit k nařizení mediace a sledovat, kdo její účel má, kdo je příčinou zhoršené komunikace a kdo se naopak snaží o výchově dítěte řádně komunikovat.

18. Judikaturu Ústavního soudu, na kterou odvolací soud ve svém rozhodnutí odkazuje, podle stěžovatele odvolací soud cituje selektivně, a zcela proti jejímu smyslu, přičemž často vybírá z rozhodnutí Ústavního soudu jen části, které bez kontextu nedávají smysl. Stěžovatel proto následovně odkázal na judikaturu Ústavního soudu, ze které vyplývá, že střídavá péče je v zájmu dítěte a rozdílné aktivity u matky a otce přispívají k celkovému vyrovnanému vývoji dítěte a prospívá mu i přítomnost mužského prvku ve výchově. Ta je neúčinněji realizována fyzickou přítomností rodiče a osobním příkladem. Pro vyloučení výchovy oběma rodiči by musely být dány závažné důvody. Podle Ústavního soudu totiž názorové neshody mezi rodiči nemohou být překážkou střídavé péče, pokud je lze odstranit mediací, a výchova dítěte je nejen povinností obou rodičů, ale také jejich právem. Nelze tedy stěžovateli přičítat k tíži, že se mediace domáhá prostředky, které mu poskytuje právní řád. Předběžná úprava styku stěžovatele s nezletilou zároveň nenaplnuje uvedené požadavky, a tedy ani stěžovatelovo právo na výchovu dítěte podle čl. 32 odst. 4 Listiny.

19. Stěžovatel tak uzavřel, že tím, že si odvolací soud již předem vytvořil názor a následně opomíjel stěžovatelova tvrzení a důkazní návrhy vzhledem k výše uvedeným skutečnostem, porušil jeho právo na spravedlivý proces a v důsledku toho také právo na výchovu dítěte.

20. Matka jako vedlejší účastnice řízení ve svém vyjádření uvedla, že tvrzení o předpoklatém jednání soudu vůči stěžovateli není pravdivé, stěžovatel ostatně ani nevznášel námitku podjatosti. Odvolací soud měl k dispozici znalecký posudek založený na vyzrálém a nezpochybnitelném názoru nezletilé, která byla v rozporu s tvrzením stěžovatele řádně poučena, několikrát vyšetřována znalci, kontaktována pracovníci OSPOD a průběh řízení zřetelně vnímala. Z toho důvodu nebylo zapotřebí přihlížet k dalším důkazním návrhům stěžovatele. Vedlejší účastnice uvádí, že to není pouze ona, kdo maří komunikaci mezi rodiči. Absolvování mediace vedlejší účastnici pouze utvrdilo názor o její neúčinnosti, neboť nevedla ke zlepšení komunikace a stěžovatel ji pojal jako prostor k prezentaci svých představ, v rámci které nikoho nepustil ke slovu.

21. Není pak pravda, že by vedlejší účastnice nezletilou manipulovala proti stěžovateli, ani to, že maří jeho styk s nezletilou. Odmítla nezletilou stěžovateli předat pouze v jednom případě, kdy u ní bylo podezření na výskyt planých neštovic, po povolení dětskou lékařkou pak nezletilou předala. Pokud je stěžovatel názoru, že vedlejší účastnice maří rozhodnutí o styku, měl možnost domáhat se jeho výkonu a nemusel se styku domáhat prostřednictvím policie, což nezletilou vyděsilo. Nevhodnost stěžovatelova přístupu, jak bylo dokazováno již v řízení před obecnými soudy, se projevuje i v nahrávání rozhovorů či křiku na nezletilou, pokud s ní nesouhlasí. Stěžovatel navíc pomíjí přání nezletilé, která se vyslovila pro zachování dosavadního stavu, a prosazuje tedy pouze své zájmy. Jeho hodnocení průběhu řízení, které proběhlo v mezích spravedlivého procesu, je proto subjektivní a zkreslené a nemá oporu v provedeném dokazování.

IV. Hodnocení Ústavního soudu

A. Obecné principy

22. Ústavní soud se k otázce svěřování dítěte do péče po rozchodu rodičů ve své nálezkové judikatuře již opakovaně vyjádřil [srov. např. nálezn. sp. zn. II. ÚS 568/06 ze dne 20. 2. 2007 (N 33/44 SbNU 399); nálezn. sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363); nálezn. sp. zn. III. ÚS 3007/09 ze dne 26. 8. 2010 (N 172/58 SbNU 503); nálezn. sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. 8. 2010 (N 165/58 SbNU 421); nálezn. sp. zn. I. ÚS 2661/10 ze dne 2. 11. 2010 (N 219/59 SbNU 167); nálezn. sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013; a nálezn. sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014].

23. Základním kamenem této judikatury je zásada nejlepšího zájmu dítěte ve smyslu čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Ústavní soud vykládá tuto zásadu v souladu s postojem Výboru pro práva dítěte takto:

Podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte musí být nejlepší zájem dítěte předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí. Podle Výboru OSN pro práva dítěte je "koncept nejlepšího zájmu dítěte flexibilní a adaptabilní. Měl by být přizpůsoben a definován individuálně s ohledem na specifickou situaci, v níž se dítě či děti, jichž se věc týká, nachází, přičemž pozornost by měla být věnována jejich osobním poměrům, situaci a potřebám. V rámci individuálních rozhodnutí musí být nejlepší zájem dítěte hodnocen a stanoven ve světle specifických okolností konkrétního dítěte." (nálezn. sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014, body 22-24).

Z formulace, že nejlepší zájem dítěte musí být "předním hlediskem", však zároveň vyplývá, že nejde o hledisko jediné, které soudy v řízeních týkajících se dětí musí zvažovat. Nejlepší zájem dítěte může být v konfliktu s oprávněnými zájmy ostatních osob (dalších dětí, rodičů, atd.). Výbor pro práva dítěte proto uznává, že je nutný

určitý stupeň flexibility v aplikaci tohoto principu a případné konflikty s jinými oprávněnými zájmy je třeba řešit případ od případu [viz Obecný komentář č. 14 Výboru pro práva dítěte č. 14 z 29. 5. 2013 o právu dítěte na to, aby jeho nejlepší zájmy byly předním hlediskem (General comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interests taken as primary consideration), 2003, CRC/C/GC/14]. Nejlepší zájem dítěte je tedy možno, ba dokonce nutno, vyvažovat s ostatními oprávněnými zájmy. Z jeho označení jako "přední hledisko" však vyplývá, že nejlepší zájem dítěte má při vyvažování vysokou prioritu. Jinými slovy v případném vyvažování má nejlepší zájem dítěte vyšší váhu než ostatní oprávněné zájmy, které je však nutno též vzít v potaz. (nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014)

24. Výbor pro práva dítěte v Obecném komentáři č. 14 z 29. 5. 2013 o právu dítěte na to, aby jeho nejlepší zájmy byly předním hlediskem (General comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interests taken as primary consideration, 2003, CRC/C/GC/14, dále jen "Obecný komentář č. 14 Výboru pro práva dítěte") formuloval následující faktory, které je nutné brát v potaz při formulování nejlepšího zájmu dítěte: postoj dítěte (the child's views, body 53-54 Obecného komentáře), identitu dítěte (the child's identity, body 55-57); zachování rodinného prostředí a udržování vazeb (preservation of the family environment and maintaining relations, body 58-70); péči o ochranu a bezpečí dítěte (care, protection and safety of the child, body 71-74); příslušnost dítěte ke zranitelné skupině dětí (situations of vulnerability, body 75-76); právo dítěte na zdraví (the child's right to health, body 77-78); právo dítěte na vzdělání (the child's right to education, bod 79).

25. V témže obecném komentáři Výbor pro práva dítěte rovněž zdůraznil, že "v zájmu dítěte zpravidla je, aby bylo v péči obou rodičů" [Obecný komentář č. 14 Výboru pro práva dítěte, bod 67]. S tímto závěrem se ztotožnil i Ústavní soud [srov. nález sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363), bod 28; nález sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. 8. 2010 (N 165/58 SbNU 421, bod 25; či nález sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014, bod 26)].

26. V souladu s takto chápanou zásadou nejlepšího zájmu dítěte Ústavní soud svou prejudikaturu k otázce svěřování dítěte do péče po rozchodu rodičů (k této prejudikatuře viz bod 22 tohoto nálezu) přehledně shrnul v nálezu sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014 a formuloval následující základní principy:

18. V řízení, v němž má být rozhodnuto, komu bude dítě svěřeno do péče, je za účelem rozhodování v nejlepším zájmu dítěte nezbytné u všech osob, jež o svěřeni dítěte do péče jeví upřímný zájem [k nutnosti koherentně projevovaného zájmu o dítě viz rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva (dále "ESLP") ve věci Scozzari a Giunta proti Itálii ze dne 13. července 2000 č. 39221/98 a 41963/98, body 223 a násl.], veškerá relevantní kritéria posoudit samostatně, a jsou-li u všech těchto osob naplněna stejnou měrou, je žádoucí dítě svěřit do společné či střídavé výchovy těchto osob či přijmout opatření, která takový postup v budoucnu umožní. Je-li tedy svěřeni dítěte do péče každé z těchto osob v jeho nejlepším zájmu, pak je zpravidla v jeho nejlepším zájmu svěřeni do péče všech těchto osob současně, neboť jen takto jsou zajištěny podmínky pro všestranný rozvoj dítěte a jen takovým postupem lze minimalizovat zásah do rodinného života dítěte i o jeho svěřeni do péče usilujících osob (k možnému podřazení již i jen zamýšleného rodinného života pod ochranu čl. 8 EÚLP viz např. rozsudek ESLP ve věci Schneider proti Německu ze dne 15. září 2011 č. 17080/07, bod 81, či ve věci Anayo proti Německu ze dne 21. prosince 2010 č. 20578/07, bod 57).

19. Mezi kritéria, která musí obecné soudy z hlediska nutnosti rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte v řízení o úpravě výchovných poměrů vzít v potaz, patří zejména (1) existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěřeni do péče usilující osobou; (2) míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče té které osoby; (3) schopnost osoby usilující o svěřeni dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a (4) přání dítěte [srov. též odst. 52 a násl. Obecného komentáře č. 14 Výboru pro práva dítěte č. 14 z 29. 5. 2013 o právu dítěte na to, aby jeho nejlepší zájmy byly předním hlediskem (General comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interests taken as primary consideration), 2003, CRC/C/GC/14.].

20. U prvního kritéria, existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěřeni do péče usilující osobou, je třeba vycházet ze skutečnosti, že rodina představuje primárně biologické pouto a teprve následně sociální institut [nález sp. zn. II. ÚS 568/06 ze dne 20. 2. 2007 (N 33/44 SbNU 399); k nutnosti ochrany biologického pouta mezi dítětem a o jeho svěřeni do péče usilující osobou srov. také rozsudek ESLP ve věci Keegan proti Irsku ze dne 26. května 1994 č. 16969/90; či rozsudek ESLP ve věci C. proti Finsku ze dne 9. května 2006 č. 18249/02]. [...]

21. Dalším kritériem je míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče té které osoby. Při jakémkoliv zásahu do rodinného života musí obecné soudy vždy usilovat o to, aby byl takový

zásah minimalizován, tedy (a) aby dítě nebylo odtrženo zejména od osob, k nimž má silnou náklonost, u nichž dlouhodobě setrvalo a u nichž nachází svůj domov (rozsudek ESLP ve věci Hokkanen proti Finsku ze dne 23. září 1994 č. 19823/92, bod 64, či ve věci Maire proti Portugalsku ze dne 26. června 2003 č. 48206/99, bod 77) a od svých sourozenců (rozsudek ESLP ve věci Mustafa a Armagan proti Turecku ze dne 6. dubna 2010 č. 4694/03); a (b) aby bylo svěřeno do péče osoby, která uznává roli a důležitost jiných blízkých osob v životě dítěte a která tedy kontaktu dítěte s takovými osobami v případě nebude bránit [viz bod 28 nálezu sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363); či rozsudek ESLP ve věci Diamante a Pelliccioni proti San Marinu ze dne 27. září 2011 č. 32250/08, bod 183]. Zároveň musí být mimo jiné minimalizován také zásah do soukromého života dítěte, jakožto unikátního jedince s vlastní identitou, tvořenou mimo jiné jeho národností, náboženským vyznáním či kulturní a jazykovou afiliací.

22. Pod schopností osoby usilující o svěření dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby je nezbytné posuzovat zejména věk, zdravotní stav, materiální zabezpečení, výchovné a intelektuální schopnosti a morální integritu dané osoby a její chování k dítěti (rozsudek ESLP ve věci Lyubonova proti Bulharsku ze dne 18. října 2011 č. 13786/04, bod 73).

23. U přání dítěte Ústavní soud konstatuje, že za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je nutné jeho přání považovat za zásadní vodítko při hledání jeho nejlepšího zájmu. Současně však není možné, aby obecné soudy postoj nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a aby své rozhodnutí založily toliko na jeho přání a nikoliv na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů (nález sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. 4. 2013 či rozsudek ESLP ve věci C. proti Finsku ze dne 9. května 2006 č. 18249/02, body 57-59). [...] U mladších dětí, zejména těch v předškolním věku, musí obecný soud hodnotit jejich názor s přihlédnutím k jejich věku a rozumové vyspělosti [srov. nález sp. zn. I. ÚS 2661/10 ze dne 2. 11. 2010 (N 219/59 SbNU 167), bod 54]

27. Z tohoto shrnutí základních principů prolínajících se judikaturou Ústavního soudu k svěřování dítěte do péče po rozchodu rodičů plyne, že obecné soudy musí u každého z rodičů (resp. jiných rodinných příslušníků a případně i dalších osob, které usilují o svěření dítěte do péče; k tomu srov. například usnesení sp. zn. I. ÚS 1074/13 ze dne 28. 7. 2014) posoudit přinejmenším 4 kritéria: (1) existenci pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěření do péče usilující osobou; (2) míru zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče daného rodiče; (3) schopnost daného rodiče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a (4) přání dítěte (nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014, body 22-26 citované výše). V případě, že jeden z rodičů naplňuje tato kritéria výrazně lépe, je zpravidla v zájmu dítěte, aby bylo svěřeno do péče tohoto rodiče. V případě, že oba rodiče naplňují tato kritéria zhruba stejnou měrou, je třeba vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů [nález sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363), bod 28; nález sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. 8. 2010 (N 165/58 SbNU 421), bod 25; nález sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014, zejména body 18 a 26; a nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014; či bod 67 Obecného komentáře č. 14 Výboru pro práva dítěte, citovaný výše v bodě 25 tohoto nálezu].

28. Z judikatury Ústavního soudu tedy plyne, že svěření dítěte do střídavé péče není automatickým řešením při rozchodu rodičů. V první řadě musí být splněno subjektivní kritérium, tj. oba rodiče musí o svěření dítěte do střídavé péče projevit skutečný a upřímný zájem. Pokud jeden z rodičů o střídavou péči zájem skutečný a upřímný neprojeví, toto řešení nepřipadá v úvahu. K získání dítěte do střídavé péče však rodiči nestačí pouze projevit skutečný a upřímný zájem (subjektivní kritérium), ale rodič musí rovněž naplnit i základní objektivní kritéria citovaná výše v bodě 27 tohoto nálezu. Střídavá péče tak podle Ústavního soudu není vyžadována ve všech případech, kdy oba rodiče projeví o svěření dítěte do péče zájem. Článek 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Evropské úmluvy ve spojení s čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 3 odst. 1 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte vytváří toliko presumpci ve prospěch střídavé péče, pokud o ni mají oba rodiče zájem a zároveň oba naplňují kritéria uvedená v bodě 27 tohoto nálezu (případně další specifická kritéria uvedená v bodě 30 tohoto nálezu, pokud je to v projednávané věci relevantní) ve zhruba stejné míře. Tuto presumpci lze vyvrátit, nicméně jsou k tomu zapotřebí pádné důvody. Jak uvedl Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014, legitimním zájmem, který by tuto presumpci mohl ospravedlnit, "nemůže být ochrana práv druhého rodiče, neboť ten, jak bylo výše řečeno, žádné silnější právo k péči o děti nemá. Nejčastěji bude tedy legitimním zájmem ochrana nejlepšího zájmu dětí (...)". Tyto pádné důvody sledující ochranu nejlepšího zájmu dítěte jsou rozebrány níže v bodě 31 tohoto nálezu.

29. Než Ústavní soud přistoupí k rozboru důvodů, které mohou vyvrátit presumpci ve prospěch střídavé péče, musí nejprve blíže rozvést obsah jednotlivých čtyř základních objektivních kritérií zmíněných v bodě 27 tohoto nálezu. V této souvislosti Ústavní soud podotýká, že schopnost daného rodiče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby není obvykle naplněno stejnou měrou například tehdy, pokud

byl jeden z rodičů v blízké minulosti odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody, pokud se jeden z rodičů dopustil fyzického či psychického násilí na dotčeném dítěti či existuje prokazatelná "násilná historie" tohoto rodiče ve vztahu k jiným dětem, pokud se jeden z rodičů prokazatelně dopustil domácího násilí na druhém z rodičů, pokud je jeden z rodičů závislý na drogách, alkoholu či silných lécích snižujících jeho motorické a psychologické schopnosti, pokud jeden z rodičů vede nezřízený život, či pokud má jeden z rodičů diagnostikovány závažné psychické problémy (ani v těchto případech však obvykle nelze vyloučit styk takového rodiče s dítětem zcela; srov. rozsudek ESLP ve věci T. proti České republice ze dne 17. července 2014 č. 19315/11). Obdobně nepřipadá střídavá péče v úvahu v době, kdy je dítě kojeno. Tyto skutečnosti však musí být nejen tvrzeny, ale i prokázány, a obecné soudy jsou existenci těchto důvodů povinny výslovně ve svém rozhodnutí odůvodnit. Se stejnou nuancovaností je nutné postupovat i u ostatních kritérií. U zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb je tak nezbytné vzít v potaz zejména vazby dotčeného dítěte na jeho sourozence a další členy širší rodiny a posoudit, zda některý z rodičů nebrání styku dítěte s druhým rodičem a s dalšími osobami, k nimž má dítě silnou náklonnost. U přání dítěte je pak nezbytné zkoumat zejména věk dítěte a možnost jeho manipulace ze strany některého z rodičů. Kritérium přání dítěte neznamená, že by dítě snad mělo spor o svěření do péče "rozhodovat", soud k přání dítěte přihlíží a ve svém rozhodnutí je pak musí zohlednit, nikoli však bez dalšího plně respektovat. Přání dítěte je důležité zohlednit ať už je dítě v jakémkoli věku. Výslovně vyjádřený názor dítěte je však třeba hodnotit s přihlédnutím k jeho věku; patnáctiletý teenager je schopen jednoznačněji své názory a přání srozumitelně verbalizovat, verbální vyjádření názoru tříletého dítěte nemusí být tak směřodonné. U mladších dětí je třeba hodnotit verbální vyjádření jejich názoru s přihlédnutím k jejich věku, rozumové vyspělosti i možnosti jejich manipulace. Případně je u velmi malých dětí třeba zkoumat i jiné metody komunikace, kterými ukazují své porozumění a preference, jako například řeč těla, výrazy ve tváři či kresby.

30. Ústavní soud dále konstatuje, že výše uvedený výčet kritérií, které musí vzít obecné soudy v potaz, je toliko demonstrativní. Obecné soudy jsou tak nejen oprávněny, ale i povinny vzít v potaz i další relevantní kritéria, pokud to specifické okolnosti projednávaného případu vyžadují (srov. např. kritéria Výboru pro práva dítěte uvedená v bodě 24 tohoto nálezu). Mezi přípustná další kritéria však nepatří nesouhlas jednoho z rodičů. [srov. nález sp. zn. I. ÚS 238/05 ze dne 17. 1. 2006 (N 15/40 SbNU 123); usnesení sp. zn. II. ÚS 278/08 ze dne 12. 6. 2008, bod 6; nález sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014, zejména bod 28; a nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014]. V této souvislosti Ústavní soud podotýká, že česká právní úprava (tj. § 26 odst. 2 zákona o rodině a § 907 nového občanského zákoníku) nevyžaduje ke svěření dítěte do střídavé péče souhlas obou rodičů. V novém občanském zákoníku je úmysl zákonodárce nevyžadovat pro svěření dítěte do střídavé péče souhlas obou rodičů vyjádřen ještě zřetelněji, neboť tento souhlas je výslovně požadován u svěření dítěte do společné péče (srov. § 907 odst. 1 poslední věta nového občanského zákoníku), a tudíž o této možnosti zákonodárce musel vědět, a tím, že totožnou podmínku zákonodárce u střídavé péče neuvedl, jasně vyjádřil své stanovisko souhlas obou rodičů při svěření dítěte do střídavé péče nevyžadovat. Tento úmysl zákonodárce Ústavní soud respektuje.

31. Ústavní soud rovněž konstatuje, že i když jsou splněna výše uvedená čtyři kritéria (resp. vícero kritérií) u obou rodičů ve zhruba stejné míře, mohou nastat specifické okolnosti týkající se konkrétního dítěte, které brání jeho svěření do střídavé péče. Jinými slovy, střídavá péče by nebyla v souladu s nejlepším zájmem dítěte. Jde například o situace, v nichž by vzhledem ke specifickému zdravotnímu či psychickému stavu dítěte (např. pokud je dotčené dítě nervově labilní nebo má Aspergerův syndrom; k tomu usnesení sp. zn. I. ÚS 2441/13 ze dne 15. 12. 2014) střídavá péče představovala pro dítě nepřiměřenou zátěž. Stejně tak lze uvažovat ve výjimečných případech o nesvěření dítěte do střídavé péče v případech, kdy rodiče, jež jinak naplňují relevantní kritéria ve zhruba stejné míře, žijí ve velmi velké vzdálenosti od sebe, a to zejména v případech, kdy by tato velká vzdálenost mohla zásadním způsobem narušit školní docházku dítěte [judikatura Ústavního soudu k tomuto kritériu však zatím není plně rozvinutá; srov. například nález sp. zn. II. ÚS 1835/12 ze dne 5. 9. 2012 (N 152/66 SbNU 289); usnesení sp. zn. I. ÚS 2587/14 ze dne 23. 10. 2014; či nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014]. Ve zcela výjimečných případech může být důvodem bránícím svěření do střídavé péče i nevhodná komunikace mezi rodiči. Nevhodnou komunikaci mezi rodiči je však nutné odlišit od nesouhlasu jednoho rodiče se střídavou péčí, který přípustným důvodem není [srov. nález sp. zn. I. ÚS 238/05 ze dne 17. 1. 2006 (N 15/40 SbNU 123); usnesení sp. zn. II. ÚS 278/08 ze dne 12. 6. 2008, bod 6; nález sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014, zejména bod 28; a nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014; viz rovněž bod 30 tohoto nálezu]. Stejně tak legitimním důvodem pro odepření střídavé péče "nemůže být ochrana práv druhého rodiče [v daném případě matky], neboť ten ... žádné silnější právo k péči o děti nemá" (nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014). Samotné problematice komunikace mezi rodiči se Ústavní soud ve své judikatuře již věnoval [srov. nález sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363); nález sp. zn. I. ÚS 2661/10 ze dne 2. 11. 2010 (N 219/59 SbNU 167)]. Podle zmíněné judikatury nemůže pouhá absence komunikace mezi rodiči či její zhoršená kvalita vést k vyloučení střídavé výchovy, neboť v takovém případě by se jednalo v podstatě o ústupek vzájemné rivalitě rodičů, která jen sleduje "boj o dítě", případně trýznění druhého rodiče prostřednictvím dítěte. Vyloučením střídavé péče pouze na základě nevhodné komunikace by se tak otevíral prostor ke zneužití

postavení rodiče, který měl doposud dítě svěřeno do péče. Soudy mají v takovém případě primárně povinnost zkoumat, z jakých důvodů je komunikace mezi rodiči nevhodná, a následně se pokusit pomocí vhodných opatření, komunikaci mezi rodiči zlepšit, například ve formě nařízení mediace či nařízení alespoň minimální písemné komunikace týkající se dítěte. Již samotná střídavá péče totiž může být impulsem ke zlepšení komunikace a lepší spolupráci rodičů.

32. Rodiče by totiž podle Ústavního soudu neměli řešit své neshody bojem o dítě či jeho prostřednictvím, ale naopak hledět především na jeho zájem být v péči obou rodičů a hledat nevhodnější způsob, jak dítěti vytvořit harmonické a láskyplné prostředí, umožňující mu bez negativních vlivů jeho zájem realizovat. Je však nesporné, že špatná či přímo konfliktní komunikace mezi rodiči může mít negativní vliv na osobnostní rozvoj dítěte. Proto ve výjimečných případech, kdy ani pokusy o nápravu ze strany soudů neměly na zlepšení komunikace vliv, mohou soudy střídavou péči vyloučit. Musí přitom zjistit, na straně kterého z rodičů leží příčina nevhodné komunikace, a zohlednit toto zjištění při svěřování dítěte do péče pouze jednoho z rodičů. Dítě by pak mělo být svěřeno do péče právě toho z rodičů, který je ochotný s druhým z rodičů komunikovat a nebrání mu ve styku s dítětem. Závěrem Ústavní soud zdůrazňuje, že rozhodnutí soudu, kterým nevyhoví rodiči žádajícímu střídavou péči, musí být podrobně a přesvědčivě odůvodněno a musí být náležitě vyloženo, na základě jakých skutečností nebylo v konkrétním případě rodiči vyhověno a jaké kroky byly podniknuty k případnému odstranění daných překážek.

B. Aplikace obecných principů na projednávaný případ

33. Po vymezení obecných principů v bodech 22-32 Ústavní soud přezkoumal, zda je napadené rozhodnutí s těmito principy souladné. Je zřejmé, že první kritérium, tedy existence pokrevního pouta mezi nezletilou a stěžovatelem, je u obou rodičů naplněno. Odvolací soud taktéž posoudil kritérium třetí, což je schopnost rodičů zajistit vývoj dítěte, a shledal, že oba rodiče jsou k výchově rovnocenně způsobili a mají pro ni vhodné podmínky, a proto považoval tedy toto kritérium za naplněné.

34. Ve zbytku odůvodnění se pak odvolací soud věnuje otázce komunikace mezi rodiči a jejího vlivu na zájem nezletilé. Druhé kritérium požaduje zkoumání míry zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče daného rodiče, přičemž je zapotřebí vzít v potaz zejména vazby dotčeného dítěte a posoudit, zda některý z rodičů nebrání styku dítěte s druhým rodičem. Pokud se odvolací soud ve svém rozhodnutí omezil pouze na konstatování, že špatnou komunikaci nese nezletilá negativně, a proto nepřipadá střídavá péče v úvahu, nelze hovořit o důsledném zkoumání tohoto kritéria. Odvolací soud totiž v rámci tohoto kritéria nevzal v potaz judikaturu Ústavního soudu a principy v ní obsažené tak, jak jsou nastíněny v bodě 31 tohoto nálezu. Odvolací soud se sice komunikaci do určité míry věnoval a dospěl k závěru, že zhoršená komunikace a napětí mezi rodiči jsou důsledkem postoje stěžovatele, Ústavní soud však nepovažuje jeho argumentaci s ohledem na závažnost jeho závěru a důsledků z něj vyvozených za dostatečnou.

35. Ústavní soud nerozporuje závěr, že domáhání se styku s nezletilou ze strany stěžovatele za pomoci právních prostředků, může mít negativní vliv jak na nezletilou, tak na vztah mezi rodiči. Toto však samo o sobě nemůže být, jak je zřejmé z výše nastíněných principů, dostatečným důvodem pro vyloučení střídavé péče. Ze strany odvolacího soudu zcela chybí snaha zjistit, proč stěžovatel těchto prostředků využívá, tedy zda je využívá skutečně jako poslední možnost jak dosáhnout styku s nezletilou, či zda se z jeho strany jedná o neodůvodněné užívání těchto prostředků. I pokud by odvolací soud došel k závěru posledně uvedenému, stále nemůže automaticky vyloučit střídavou péči. Odvolací soud má totiž podle judikatury Ústavního soudu v případech, kdy je komunikace mezi rodiči ve špatném stavu, rovněž povinnost pokusit se pomocí různých opatření tuto komunikaci mezi rodiči napravit. I přesto, že tato opatření byla ze strany znalce, OSPOD a kolizního opatrovníka navrhována (viz body 4, 5 a 6 tohoto nálezu), z rozhodnutí odvolacího soudu nevyplývá ani snaha o zlepšení komunikace mezi rodiči, ani zvažování případných prostředků vedoucích ke zlepšení.

36. Odvolací soud se nezabýval ani tím, jakým způsobem probíhaly dosavadní snahy o zlepšení komunikace, tedy návštěvy rodičovské poradny, jež byly podle zjištění odvolacího soudu rodičům uloženy. Opomenutí tohoto aspektu je zvláště závažné v situaci, kdy matka nezletilé v řízení před soudem prvního stupně ve svém vyjádření uvedla, že s mediací nesouhlasí, neboť se se stěžovatelem na podstatných věcech ohledně výchovy shodne a další komunikace není potřebná (viz bod 8 tohoto nálezu). Toto tvrzení je přitom v příkrém rozporu se závěry odvolacího soudu o neschopnosti rodičů domluvit se. S ohledem na uvedené potom vůbec není zřejmé, zda v kvalitě komunikace mezi rodiči došlo k určitému posunu, zda je příčinou špatné komunikace stěžovatelovo jednání či jeho osobnostní charakteristiky, nebo zda je pouze jejím důsledkem a příčina leží jinde. Takový postup je chybný i ve vztahu ke svěřeni nezletilé do péče matky, neboť skutečnost, že o nezletilou bude pečovat matka, žádné záruky na zlepšení komunikace mezi rodiči neskýtá. Při vyloučení střídavé péče na základě

nevhodné komunikace rodičů mají totiž soudy povinnost zkoumat příčinu takového stavu, a dítě zásadně svěřit do péče toho z rodičů, který uznává pozici druhého rodiče v životě dítěte a nebude bránit styku s ním. Postup odvolacího soudu v projednávaném případě tedy v sobě nese nebezpečí, že stěžovatelova role ve výchově nezletilé bude v důsledku prohlubujícího se konfliktu postupně vyhasínat nebo bude mít dokonce negativní povahu. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že odvolací soud nedostatečně posoudil, zda je svěření do péče matky v zájmu nezletilé, a tedy uzavírá, že druhé kritérium nebylo odvolacím soudem dostatečně zkoumáno.

37. U čtvrtého kritéria, přání dítěte, je nezbytné zkoumat zejména věk dítěte a možnost jeho manipulace ze strany některého z rodičů. Preferencemi nezletilé se do určité míry zabýval již soud prvního stupně, který ze znaleckého posudku zjistil, že nezletilá má ráda oba rodiče, avšak preferuje matku, kterou je více ovlivněna. Z odůvodnění napadeného rozhodnutí vyplývá, že odvolací soud se do určité míry přáním nezletilé také zabýval, a to především ve vztahu k doplnění znaleckého posudku. V doplnění znaleckého posudku byl však oproti původnímu znaleckému posudku postoj nezletilé posouzen odlišně, a to výrazněji ve prospěch matky, přičemž z něj vyplynulo, že nezletilá cítí obavy z reakce otce na vyjádření jejich preferencí. Odvolací soud nijak dále nezkoumal, čím byl tento posun zapříčiněn a zda a do jaké míry je nezletilá ovlivněna ve svých postojích, a dále pak s těmito skutečnostmi při posuzování vhodnosti střídavé péče nepochyboval. Stejně tak se obecné soudy výslovně nevyjádřily k možné manipulaci nezletilé, a to zejména vzhledem k jejímu věku (viz nálezy sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014, bod 23; a bod 29 tohoto nálezu). Ani čtvrté kritérium proto nebylo odvolacím soudem dostatečně odůvodněno.

C. Závěr

38. Střídavá péče o dítě připadá v úvahu tehdy, pokud oba rodiče projevují o svěření dítěte do péče upřímný a skutečný zájem (subjektivní kritérium) a oba naplňují relevantní objektivní kritéria zhruba ve stejné míře. Při svěřování dětí do péče musí obecné soudy posoudit zejména následující čtyři objektivní kritéria: (1) existenci pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěření do péče usilující osobou; (2) míru zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče daného rodiče; (3) schopnost daného rodiče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a (4) přání dítěte. Obecné soudy jsou však nejen oprávněny, ale i povinny vzít v potaz i další relevantní kritéria, pokud to specifické okolnosti projednávaného případu vyžadují. V případě, že jeden z rodičů naplňuje relevantní kritéria výrazně lépe, je zpravidla v zájmu dítěte, aby bylo svěřeno do péče tohoto rodiče (zároveň s nastavením adekvátního styku druhého rodiče s dítětem). V případě, že oba rodiče naplňují relevantní kritéria zhruba stejnou měrou, je třeba vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů. Z toho plyne, že pokud oba rodiče projevují o dítě skutečný zájem a chtějí jej mít v péči a zároveň oba naplňují relevantní objektivní kritéria ve zhruba stejné míře, čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Evropské úmluvy ve spojení s čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 3 odst. 1 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte vytváří presumpci ve prospěch střídavé péče. Tuto presumpci lze vyvrátit, nicméně jsou k tomu zapotřebí pádné důvody, mající oporu v ochraně nejlepšího zájmu dítěte. Mezi tyto důvody patří například specifický zdravotní či psychologický stav dítěte, v jehož důsledku by střídavá péče představovala pro dítě nepřiměřenou zátěž, či velmi velká vzdálenost bydlišť rodičů, a to zejména v případech, kdy by tato velká vzdálenost mohla zásadním způsobem narušit školní docházku dítěte. Ve výjimečných případech může být důvodem k vyloučení střídavé péče i nevhodná či vůbec neprobíhající komunikace mezi rodiči, avšak nemůže se tak stát, aniž by se soudy pokusily zjistit příčinu stávajícího stavu komunikace a tento stav za pomoci vhodných opatření napravit a zlepšit. Dítě by pak mělo být svěřeno zásadně do péče toho z rodičů, který je více nakloněn ke komunikaci s druhým rodičem a který nebude bránit jeho styku s druhým rodičem.

39. Na základě výše uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že omezením se pouze na posouzení otázky komunikace mezi rodiči neposoudil odvolací soud dostatečně všechna kritéria, která je nutné při posuzování vhodnosti střídavé péče posoudit, a otázku komunikace mezi rodiči zároveň neposoudil v souladu s judikaturou Ústavního soudu. Z toho důvodu Ústavní soud shledal napadený rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 19. 2. 2014 č. j. 30 Co 302/2013-612 v rozporu s ústavně zaručenými právy stěžovatele a v souladu s § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) stejného zákona napadené rozhodnutí zrušil.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 30. prosince 2014

Kateřina Šimáčková, v. r.
předsedkyně senátu